

УДК 339.98 — 339.96

*Н. В. Резнікова,
д. е. н., доцент, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

*О. А. Іващенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку і аудиту*

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЦЕНТРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ НОРМИ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ПРОЯВ НЕОЗАЛЕЖНОСТІ

N. Reznikova,

Doctor of Economics, Associate Professor at the Chair of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Ivashchenko,

PhD (Econ.), Associate Professor of the Department of management of foreign trade activities of National Academy of statistics, accounting and audit

PROSPECTS FOR THE EMERGING NEW CENTERS OF ECONOMIC GROWTH IN THE CONTEXT OF NEW NORM OF THE GLOBAL ECONOMY: A MANIFESTATION OF NEO-DEPENDENCE

У статті досліджено перспективи формування нових центрів економічного зростання. Запропоновано використання терміну "анкерні країни". Оцінено потенціал країн Периферії впливати на відновлення світової економіки. Зміни у взаємовідносинах країн Півночі та Півдня пояснено з позицій неозалежності як нової стадії глобалізації. Проаналізовано виклики перед країнами, що розвиваються в контексті нових реалій міжнародних економічних відносин.

Prospects for the emerging new centers of economic growth are studied. The term of "anchor countries" is proposed for use. The Periphery countries' capacities to push the global economy recovering are accessed. Change in the relations between North and East countries is explained from the neo-dependences perspective, as a new phase of globalization. Challenges faced by countries developing in the context of new realities in international economic relations are analyzed.

Ключові слова: країни, що розвиваються, економічне зростання, полюси економічного зростання, анкерні країни, неозалежність.

Key words: developing countries, economic growth, economic growth pole, anchor countries, neo-dependence.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Наслідки глобалізації є предметом дискусій, а тому будь-яке вивчення взаємозв'язку між глобалізацією та стабільністю обов'язково буде предметом суперечок. Водночас уповільнення темпів глобалізації визнано

експертами Світового економічного форуму як одну із найпотужніших загроз сьогодення. На тлі посилення дезінтеграційних процесів в окремих регіонах питання пошуку альтернативних драйверів економічного росту набуває значної актуальності. Як наслідок, закладаються підвалини формування нових центрів зростання, регіональних за своєю природою, але здатних до нарощення експансійного потенціалу впливу.

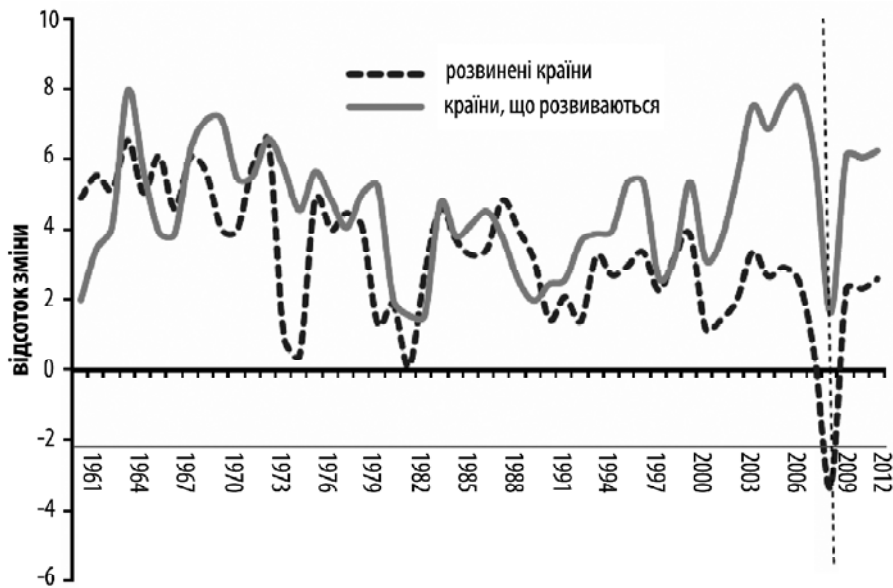

Рис. 1. Циклічність зростання світового виробництва

Джерело: розроблено авторами за даними [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Х. Сала-і-Мартін, Р. Кроті, Ат. ді Батіста, М.Д. Ханус, К. Гальван, Т. Гейгер, Г. Марті досліджували домінанти глобальної конкуренції крізь призму нової норми світової економіки. Р. Бюре та Б. Крумшек поклали відповідальність за зміни в економічному ландшафті як прояв нової норми світової економіки саме на фінансовий сектор, визначивши перспективні напрями роботи "над помилками" задля досягнення сталого розвитку. А. Реза та С. Саркер запропонували альтернативні пояснення уповільнення темпів економічного росту в розвинених країнах, зазначивши, що такий стан речей є новою реальністю. Виклики глобального відновлення і надлишкових виробничих потужностей як детермінуючі ознаки нової норми були окреслені в роботах Дж.Й. Ліна, а у співавторстві з Ш. Фардустом, Й. Кімом та К.П. Сепульведою він наголосив на тому, що багатополарність економічного росту є доконаним фактом глобалізації зразка 21 століття.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідження перспектив формування нових центрів економічного зростання в умовах нової норми світової економіки дозволить візуалізувати прояви незалежності, яка продемонструвала новітній феномен залежності країн ядра від розвитку найпотужніших країн Периферії, залучених до глобальних ланцюгів доданої вартості під впливом транснаціоналізації виробництва. Феномен незалежності відобразив тенденцію до мінімізації руйнівних наслідків призупинення односпрямовано залежних міжкраїнових взаємозв'язків за допомогою розширення мережі взаємозамінюваних і взаємодоповнюючих країн-партнерів. Як наслідок, нова географія потоків капіталів та товарів, з одного боку, та спроба відновлення використання потенціалу економічного суверенітету держав, з іншого боку, вимагає перегляду інституційних важелів впливу на регулювання міжнародних економічних відносин.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Концепція циклічної взаємозалежності у світовій економіці за умов скріплення її чинниками, що діють на глобальному і регіональному рівнях, може пояснити, з одного боку, зупинку тривалих тенденцій зростання, а, з іншого, — збереження кореляції змін, притаманних нинішньому етапові світового господарства. Сферами, що впливають на циклічну взаємозалежність, під яку підпадають як розвинені країни, так і країни, що розвиваються, можуть бути різноманітні види економічної і фінансової діяльності, кон'юнктура, суб'єктивні фактори (рис. 1).

Якщо звернемося до історії зародження фінансової кризи 2007 року і початку 2008 року, то побачимо, як помірна впевненість щодо темпів зростання на ринках, що формуються, згодом набула ознак па-

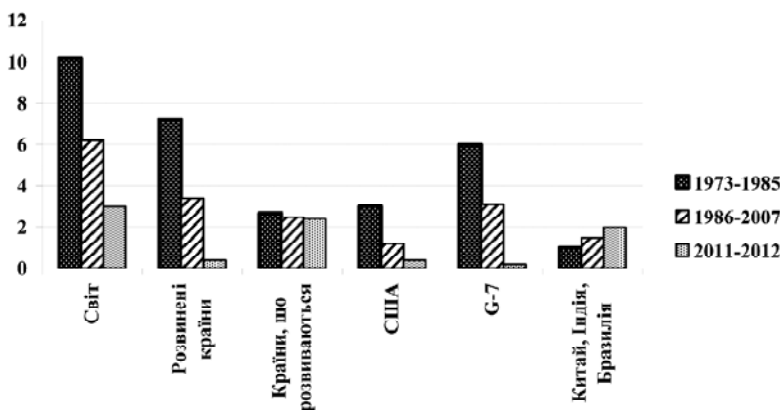

Рис. 2. Вклад у глобальний розвиток, за групою та регіоном (1973—2012 рр., у %)

Примітка: Частки, що отримані шляхом поділу глобального зростання ВВП на зростання окремого регіону/групи. Зростання розраховано з використанням курсу валют за ПКС.

Джерело: розроблено авторами за даними [3].

ніки. 2009 рік ознаменувався значним уповільненням темпів в усьому світі. Це означає, що цикли економічної активності країн та їхній вплив виходять за межі кордонів країн. Докладний аналіз дає підстави вважати, що існують щонайменше три площини впливу на циклічну взаємозалежність в умовах "нової норми".

По-перше, не можна не звернути увагу на сферу торгівлі. Очевидно, що рецесія в одній країні впливає на інші, адже перша змушена знизити обсяг імпорту, тим самим зменшивши експортні надходження других. Отже, зміни у попиті є підставою розглядати їх такими, що мають домінуючий характер.

По-друге, "вторинні ефекти", про які йдеться у підході, репрезентованому експертами МВФ, в умовах глобалізованого фінансового ринку виступають прямим чинником впливу політики однієї країни на стан справ в іншій У доповіді зазначається, що у стресових фінансових умовах кореляція з дохідністю довгострокових облігацій значно сильніша, що свідчить про залежність сталості фінансового каналу від загальної ситуації на світових фінансових ринках.

По-третє, відомо, що суспільні настрої, викликані, наприклад, недостовірною або спеціально спотвореною інформацією, можуть започаткувати паніку, яка у підсумку обернеться кризою банків. Подібне стосується і регіонального або глобального рівнів. М. Дулі і М.Хатчінсон вживають термін "природний оптимізм" і наводять приклад, як новини про кризу ринку субстандартного кредитування у США безпосередньо вплинули на спреди по кредитно-дефолтних свопах у країнах з ринком, що формується, шляхом поширення "стадних настроїв" [2].

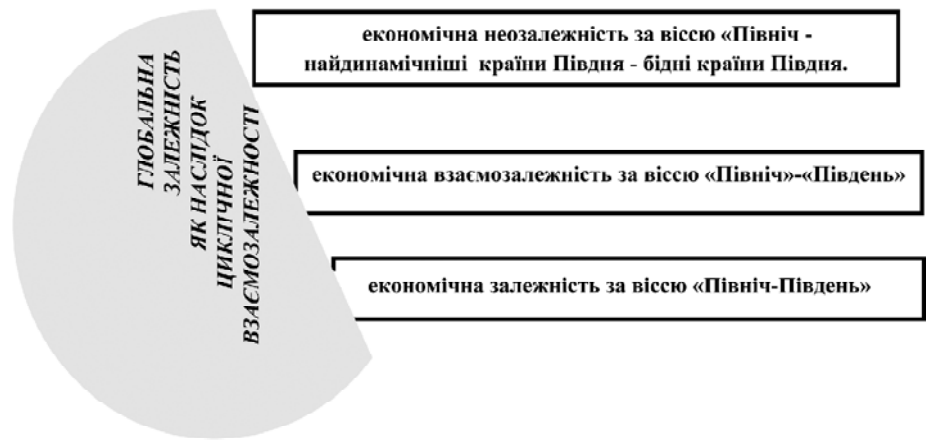

Рис. 3. Трансформація форм залежності в умовах глобалізації як прояв нової норми світової економіки

Джерело: розроблено авторами.

Аналіз каналів взаємозалежності між Північчю і Півднем підкреслює зростаючу важливість Півдня для підйому світової економіки і перевагу фінансових каналів відносно торгівельних. Подвійно орієнтований характер макроекономічної взаємозалежності тепер остаточно закріплюється швидким зростанням Китаю і його інтеграцією у світову економіку. Нещодавні занепокоєння стосовно можливого "китайського шоку", які базуються на побоюваннях відносно цін на енергоресурси, дохідності держоблігацій США, зростання імпорту КНР, демонструють зміни рівноваги у макроекономічній взаємозалежності між регіонами світу. Індія, чие населення, за оцінками експертів ООН, ризикує перевершити показники Китаю вже в наступному десятилітті, хоч із запізненням почала відкриватися світовій економіці, втім, посилить глобальні "ефекти Китаю" в межах світової економіки (рис. 2).

Слід визнати: "нова норма" деформує доцільність використання дихотомічної класифікації країн, яка колись застосовувалася і була корисною. Остання втратила свою репрезентативність, втім, фундаментальна особливість, що ґрунтується на наявності чіткого, знач-

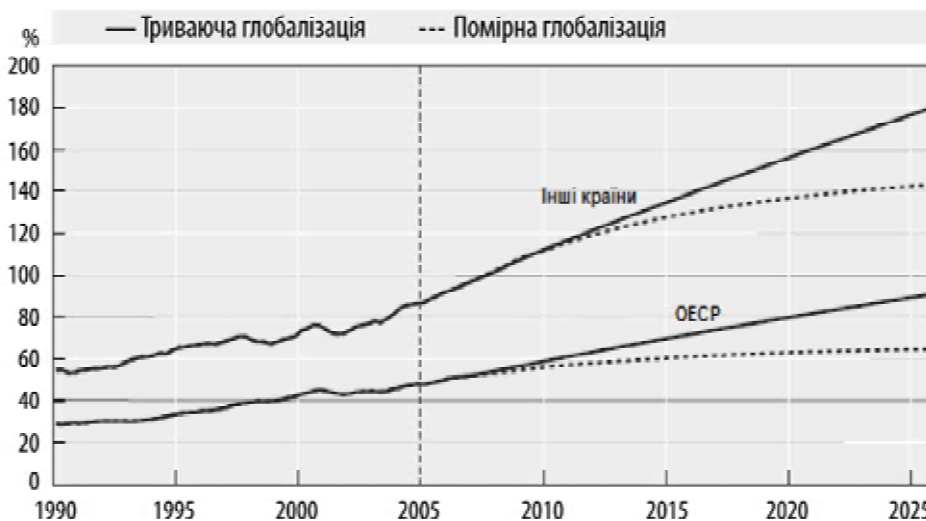
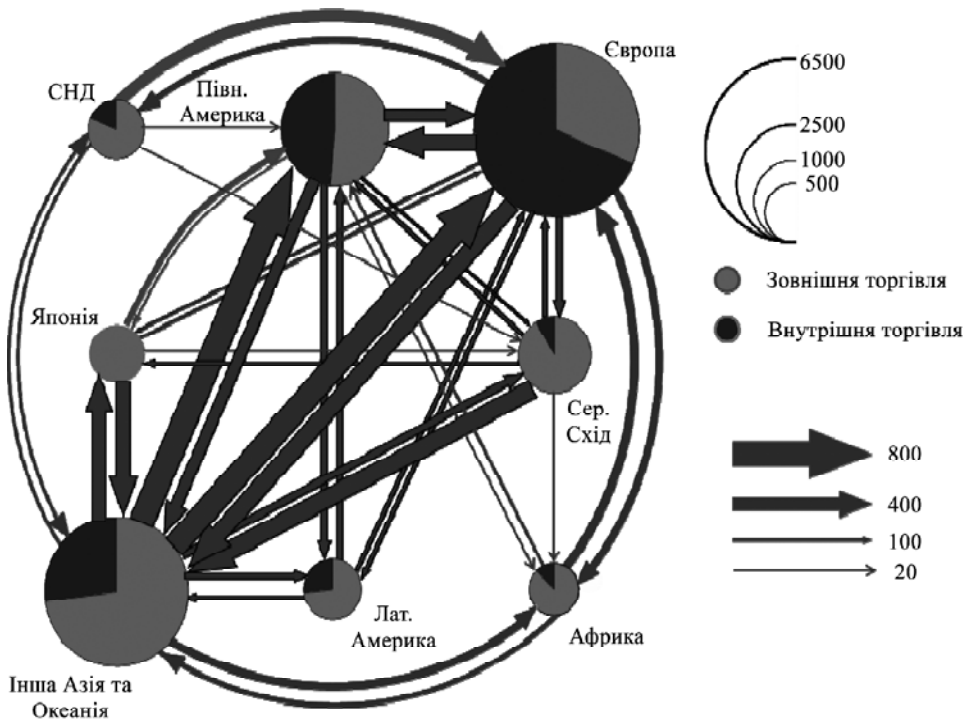

Рис. 4. Торгівельна інтеграція: порівняння сценаріїв прогресивної та стриманої глобалізації

Джерело: [4].

Рис. 5. Глобальна мережа світової торгівлі

Джерело: [5; 6].

ного розриву середніх доходів між багатими і бідними країнами, залишається в силі. При цьому зазначаємо, що не існує єдиного нового способу класифікації споріднених країн, а перспективи співробітництва, як і раніше, перебувають під впливом дихотомії "розвинені" (багаті, перший світ, донори допомоги, Північ) і "ті, що розвиваються" (бідний, третій світ, одержувачі допомоги, Південь). Звідси випливають передумови для формування альтернативного підходу до аналізу економічної незалежності не в руслі антагоністичних наукових течій, але з акцентом на акторах формування нових центрів економічного зростання.

Проведений аналіз дає змогу виділити кілька принципів трансформацій, зокрема, в частині виявлення детермінантів процесу конвергенції за віссю "Південь — Південь", до якого відносимо: розвиток, а подекуди і завершення процесу індустріалізації; реалізацію політики імпортозаміщення з наступним акцентуванням на експортоорієнтованій політиці; зростання капіталопотоків; розвиток інтеграційних процесів (рис. 3).

Аналіз найвпливовіших прогнозів розвитку світової економіки дозволяє зробити певні узагальнення, водночас виокремивши сценарії триваючої та помірної глобалізації (рис. 4). Так, за найбільш ймовірним базовим сценарієм світової економіки, економіки країн, що розвиваються будуть ставати усе більш важливою рушійною силою світового зростання у період між 2011 і 2025 роками.

Комбінований реальний обсяг виробництва шести основних країн з економікою, що розвивається — Бразилії, Російської Федерації, Індії, Індонезії, Китаю та Республіки Корея — досягне рівня єврозони до 2025 року. За цим сценарієм, зростання ринків, що розвиваються, буде в середньому 4,7 % в 2011—2025 роках, порівняно зі зростанням розвинених країн світу в 2,3 %, і супроводжуватиметься значною реструктуризацією

споживання, інвестицій і торгівлі. Частки глобальних торговельних потоків, які припадають на нові і розвинені економіки, будуть сходиться. На кожен групу припадатиме близько половини всієї світової торгівлі до 2025 року, на відміну від нинішньої ситуації, в якій на країни з розвинутою економікою припадає більшість експорту та імпорту (рис. 5). В деяких великих країнах з економікою, що розвивається, ці структурні зміни вже почалися. Мінливий масштаб рушійних сил зростання у світовій економіці вказує на впевнений рух у бік багатопольярного світу.

Так, у період з 2004 по 2008 роки США, країни Єврозони і Китай були основними полюсами зростання у світі. До 2025 року краї-

ни з економікою, що розвивається, у тому числі Бразилія, Індія, Індонезія та Корея, разом з розвиненими економіками такими, як Японія і Великобританія, швидше за все приєднаються до цих трьох полюсів з розрахунку на можливість демонстрації більш впевненого зростання у світовому масштабі.

Втім, щоб підтримувати темпи зростання і бути справжніми полюсами зростання, економікам, що розвиваються, необхідно буде провести структурні зміни, які будуть забезпечувати потенціал незалежного від розвинених країн зростання, з внутрішньою рушійною силою, шляхом поєднання досягнень сталого розвитку та надійного внутрішнього попиту.

Такі прогнози справдяться лише за умови забезпечення достатнього рівня заощаджень, що відповідатиме інвестиційним можливостям капіталу, який ефективно розміщувався б, дозволяючи не лише сприяти впровадженню нових технологій, а й створювати інновації. Більше того, акцентуємо увагу на тому факті, що потенційні полюси зростання економік, що розвиваються характеризуються відмінностями у визначенні драйверів їхнього розвитку. Так, полюси зростання Східної Азії такі, як Китай і Корея, історично значною мірою залежали від експортно-орієнтованого зростання, у той час як у країнах Латинської Америки таких, як Бразилія і Мексика, внутрішнє споживання відіграло більш важливу роль.

З появою значного середнього класу в країнах, що розвиваються, і демографічних переходів, що зараз відбуваються в декількох великих країнах Східної Азії, сильніші тенденції споживання, ймовірно, переважатимуть, що, в свою чергу, можуть слугувати джерелом сталого зростання світової економіки. Сильні інвестиційні тенденції також можуть стати рушійною силою зростання світової економіки і збільшення продуктивності праці в країнах з економікою, що розви-

вається. Водночас зміни в сукупному попиті, які були викликані змінами в специфіках полюсів зростання, можуть мати істотний вплив на найменш розвинені країни, зростання яких часто залежать від зовнішнього попиту.

Ми пропонуємо ввести поняття "анкерних" країн, що водночас підкреслює як регіональну приналежність країни з урахуванням специфічних рис її розвитку, так й істотний потенціал економічного зростання. Звідси випливають передумови для формування альтернативного підходу до аналізу економічної незалежності не в руслі антагоністичних наукових течій, але з акцентом на акторах формування нових центрів економічного зростання. Анкерна концепція країн може бути легко активізована й допомагає спрямувати розвиток політичних дебатів у новому напрямку: від старої опікунської концепції, в основі якої лежить поняття донор-реципієнт, до концепції загальної відповідальності в багатополлярному світі. Серед анкерних країн найбільше вражає відмінність Китаю: єдина економіка, що розвивається, що, безсумнівно, вже може бути класифікована як полюс зростання. До інших країн — потенційних полюсів зростання, репрезентованих анкерними країнами, належать Індія та Росія, дві анкерні країни першого ешелону, разом з кількома іншими швидкозростаючими країнами такими, як Корея, Малайзія, Сінгапур і Туреччина, деякі з яких включені до групи країн, що розвиваються, Next-11.

ВИСНОВКИ

В якості групи потенційних полюсів зростання економіки, що розвиваються, мають все більший вплив на глобальні інвестиції, торгові потоки і глобальні дисбаланси. Там вже відбулись відчутні зрушення у світовій торгівлі та інвестиційних моделях. Це виразилось, в першу чергу, в більшому обсязі капітальних потоків за напрямом Південь — Південь. Динаміка глобальних дисбалансів, яка зараз розгортається, буде залежати від політики, що приймається урядами, так само, як вони залежать від приватної торгівлі і потоків капіталу, які виникають у відповідь на таку політику. Зусилля щодо сприяння розвитку фінансового ринку, наприклад, можуть допомогти зменшити схильність до надлишкових обсягів заощаджень і сприяти адаптації ситуації в країнах з дуже великими профіцитами поточного рахунку. Аналогічно, підсилення ділового середовища для експорту може допомогти країнам з дефіцитом збалансувати їх поточні рахунки. Таким чином, розподіл економічного впливу актуалізує питання координації міжнародної політики, політичних рішень і міжнародних валютно-фінансових відносин.

Література:

1. Official website of International Monetary Fund [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.imf.org/external/index.htm>
2. Dooley M. Transmission of the U.S. Subprime Crisis to Emerging Markets: Evidence on the Decoupling-Recoupling Hypothesis [Electronic resource] / M. Dooley, M. Hutchinson. — Mode of access: <http://www.nber.org/papers/w15120.pdf>

3. Official website of International Monetary Fund [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.imf.org/external/index.htm>

4. Official website of World Bank Group [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.worldbank.org/>

5. Official website of UNCTAD [Electronic resource]. — Mode of access: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

6. Trademap [Electronic resource] // Official website of International Trade Center. — Mode of access: <http://www.trademap.org/>

7. Резнікова Н.В. Нові контури боргової залежності: тригери кризових проявів в умовах глобальної взаємозалежності / Н.В. Резнікова // Інвестиції: практика та досвід. — 2016. — № 15. — С. 5—12.

8. Резнікова Н.В. Глобальна економічна взаємозалежність: сучасна парадигма та детермінанти модифікації: монографія / Н.В. Резнікова. — К.: Вид-во ТОВ "ВІСТКА", 2013. — 456 с.

9. Резнікова Н.В. Теоретико-методологічні засади визначення економічної залежності в умовах двополярного зонування світової економіки / Н.В. Резнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2012. — № 4 (63). — С.38—42.

References:

1. Official site of International Monetary Fund (2017), available at: <http://www.imf.org/external/index.htm> (Accessed 23 April 2017).

2. Dooley, M. and Hutchinson, M. (2009), "Transmission of the U.S. Subprime Crisis to Emerging Markets: Evidence on the Decoupling-Recoupling Hypothesis", available at: <http://www.nber.org/papers/w15120.pdf> (Accessed 23 April 2017).

3. Official site of International Monetary Fund (2017), available at: <http://www.imf.org/external/index.htm> (Accessed 24 April 2017).

4. Official site of World Bank Group (2017), available at: <http://www.worldbank.org/> (Accessed 24 April 2017).

5. Official site of UNCTAD (2017), available at: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx> (Accessed 24 April 2017).

6. Official site of International Trade Center (2017), available at: <http://www.trademap.org/> (Accessed 25 April 2017)

7. Reznikova, N. V. (2016), "New contours indebtedness: triggers crisis manifestations in terms of global interdependence", *Investytsii: praktykatadosvid*, vol. 15, pp. 5—12.

8. Reznikova, N.V. (2013), *Hlobal'na ekonomichna vzaïmozalezhnist': suchasna paradyhma ta determinanty modyfikatsii* [Global economic interdependence: modern paradigm and determinants modification], VISTKA, Kyiv, Ukraine.

9. Reznikova, N.V. (2012), "Theoretical and methodological principles of determining the economic dependence in terms of zoning bipolar world economy", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, parvo*, vol. 4 (63), pp. 38—42.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2017 р.